

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ ΣΤΟΝ “ΠΡΟΜΗΘΕΑ” ΓΙΑ ΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

Με μια μικρή καθυστέρηση σε ότι αφορά ακριβώς τα εκατό χρόνια (αυτό συνέβηκε το 2009), γιορτάστηκε πανηγυρικά τον Ιανουάριο του 2010 από τον πολιτιστικό σύλλογο ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ, στην Ουάσιγκτον, η εκατονταετία από τη γέννηση του ποιητή του “Επιτάφιου” Γιάννη Ρίτσου. Παρουσιάστηκαν κινηματογραφικά ενσταντανέ από τη ζωή του, από συναυλίες με τον Μίκη Θεοδωράκη, και τραγούδησε μαζί του ένα πολυπληθέστατο ακροατήριο. Εκτός από την εισαγωγή του γράφοντος μίλησε ο Πρόεδρος του συλλόγου, Λευτέρης Καρμύρης, απαγγέλθηκαν ποιήματά του από μέλη του ΠΡΟΜΗΘΕΑ και συνόδευσε μελοποιημένα τραγούδια του Ρίτσου με τον κιθάρα του ο Σπύρος Τραϊφόρος.

Ο Γιάννης Ρίτσος γεννήθηκε στη Μονεμβασιά της Λακωνίας και πρωτοπήγε στην Αθήνα το 1926, δηλαδή όταν ήταν δεκαεφτά χρονών. Ανήκει σ’ εκείνη την προπολεμική χορεία ποιητών που είχε να επιδείξει πολλά σημαντικά ονόματα. Ανάμεσά τους ήταν, για να αναφέρω μερικούς, οι δύο αποδέκτες του Βραβείου Νόμπελ, Σεφέρης και Ελύτης, ο Καββαδίας, ο Βρεττάκος, λίγο πριν ο Καρυωτάκης, ο Βάρναλης, ο Σικελιανός, η Μυρτιώτισσα, ο Παλαμάς η Πολυδούρη και τόσοι τόσοι άλλοι.

Με την τελευταία γνωρίστηκε και συνδέθηκε προσωπικά, όχι όμως στους λογοτεχνικούς κύκλους της προπολεμικής Αθήνας όπου βιοπάλευε ο Ρίτσος, αλλά στο νοσοκομείο ΣΩΤΗΡΙΑ, όπου νοσηλευόταν για φυματίωση όπως και η Πολυδούρη. Μια αρρώστια από την οποία υπόφερε ολόκληρη η οικογένειά του. Από αυτή πέθανε τότε η μητέρα του και ο αδελφός του Ρίτσου Μανώλης. Φαίνεται πως η φυματίωση ήταν η αρρώστια της εποχής. Από αυτή πέθανε και η Μαρία Πολυδούρη, η οποία δεν ήταν η μόνη λογοτεχνική γνωριμία που έκανε στη ΣΩΤΗΡΙΑ ο Ρίτσος. Εκεί νοσηλεύονταν και άλλοι προοδευτικοί διανοούμενοι εκείνων των χρόνων με τους οποίους συνδέθηκε προσωπικά. Ήταν επίσης τότε που το φιλολογικό παράρτημα της Μεγάλης Εγκυκλοπαίδειας κυκλοφόρησε μερικά ποιήματά του.

Βρισκόμαστε στα 1930 και ο Ρίτσος, εικοσιενός ετών, συνεχίζει τη νοσηλεία του στα Χανιά της Κρήτης, στο άσυλο φυματικών της Καψαλώνας. Μετά την επιστροφή του στην Αθήνα, κι ενώ συνέχιζε τη θεραπεία για την αρρώστια του, έπιασε δουλειά στην Εργατική Λέσχη ως διευθυντής του καλλιτεχνικού τμήματος. Άρχισε να βελτιώνεται η υγεία του που σ’ αυτό βοήθησε και η αρωγή της της αδελφής του Λούλας, που είχε παντρευτεί στην Αμερική.

Το 1932 ο πατέρας του, πρώην μεγαλοκτηματίας, παραφρόφησε και τον έκλεισαν στο Δαφνί. Πέθανε εκεί το 1938. Αλλά η τραγωδία του Ρίτσου και της οικογένειάς του δεν σταματάει εκεί: στη συνέχεια πέθανε και η αδελφή του Λούλα κι έμεινε αβοήθητος, παλεύοντας όπως μπορούσε.

Η σχέση του με το ΚΚΕ άρχισε το 1938, ως δημοσιογράφος του “ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ”. Αυτή η εφημερίδα δημοσίευσε και την πρώτη του ποιητική συλλογή με τον τίτλο ΤΡΑΚΤΕΡ, με το ψευδώνυμο Ι. Σοστήρ και το 1934, σε ηλικία 25 χρονών, έγινε μέλος του ΚΚΕ. Αλλά η αρρώστια δεν τον άφηνε. Το 1937 μπήκε ξανά για νοσηλία στο σανατόριο της Πάρνηθας. Την διάρκεια της κατοχής ο Ρίτσος την έζησε κατάκοιτος. Παρ’ όλα αυτά συμμετείχε στις δραστηριότητες του ΕΑΜ ενάντια στους κατακτητές, και

αρνήθηκε να δεχτεί χρήματα από έρανο που έγινε γι' αυτόν όταν κινδύνευε η ζωή του από την αρρώστια και τις επιπρόσθετες κακουχίες.

Μετά τον πόλεμο, και υποφέροντας πάντα από φυματίωση, άρχισαν για το Ρίτσο από τις μετακατοχικές κυβερνήσεις οι εξορίες. Η πρώτη ήταν στο Κοντοπούλι της Λήμνου, μετά στη Μακρόνησο και μετά στον Άι-Στράτη. Το 1952 επέστρεψε στην Αθήνα και πολιτεύτηκε με την ΕΔΑ. Το 1954 παντρεύτηκε με την Φιλίτσα Γεωργιάδου από τη Σάμο και απέκτησαν μια κόρη, την Έρη. Ταξίδεψε σε διάφορες χώρες του υπαρκτού, τότε, σοσιαλισμού και γνωρίστηκε στη Ρουμανία με τον εξόριστο Τούρκο προοδευτικό ποιητή Ναζίμ Χικμέτ, που μετάφρασε και τα ποιήματά του. Το 1964 συμμετείχε στις βουλευτικές εκλογές με την ΕΔΑ.

Το 1964 είχα μια εντελώς συμπτωματική γνωριμία με τον ποιητή του “Επιτάφιου”, που αξίζει να την αναφέρω γιατί έχει να κάμει και με τη συμπεριφορά του σαν άνθρωπος. Εκείνη τη χρονιά έβγανα την πρώτη μου ποιητική συλλογή και το τυπογραφείο, ένα βαθύ υπόγειο, ήταν πίσω από το κτίριο του ΓΕΝ, στη Πλατεία Κλαυμώνος. Ήμουνα ξέμπαρκος και πήγα με το μακαρίτη δημοσιογράφο και φίλο μου Γιάννη Κουνάδη, που εκτός από δημοσιογράφος ήταν και εκδότης, για να αποφασίσουμε με τον τυπογράφο για το εξώφυλλο. Εκεί που συζητούσαμε ξαφνικά κατεβαίνει ο Ρίτσος, που έβγανε κι εκείνος εκεί κάποιο από τα βιβλία του. Ο τυπογράφος ζήτησε συγγνώμη για να τον εξυπερετήσσει πρώτα, αλλά εκείνος δεν δέχτηκε, αντίθετα πήρε μέρος στη συζήτηση λέγοντας τη γνώμη του, πολύ προσηνής και ευγενικός, και μας είπε να του στείλουμε τη συλλογή όταν θα κυκλοφορούσε, ιδιαίτερα αφού επρόκειτο για ναυτικά ποιήματα, γιατί ήταν αναγνώστης και θαυμαστής της ποίησης του Καββαδία, μας είπε. Μια δεύτερη φορά τον είδα ύστερα από κάνα δυο χρόνια, πριν από τη δικτατορία, σε μια μπουάτ, του Αρία, του κονφερασιέ, στην πλάκα, όπου απάγγειλε ποιήματά του με πολύ εντυπωσιακό τρόπο.

Με τη δικτατορία του Παπαδόπουλου και Σία άρχισαν πάλι οι εξορίες για τον Ρίτσο: Γυάρος, Λέρος, Σάμος. Τελικά πέρασε κι αυτό σαν ένας κακός εφιάλτης και ο Ρίτσος γύρισε ξανά στα δικά του. Ήταν τότε που επισκέφτηκε διάφορες σοσιαλιστικές χώρες και μετάφρασε ποιητές από εκεί. Ανάμεσά τους και τους θυελλώδεις Ρώσους ποιητές Γεσένιν και Μαγιακόφσκυ. Υπήρξε πολυγραφότατος, με δεκάδες ποιητικές συλλογές δημοσιευμένες που φτάνουν ίσως και τις εκατό; Επίσης υπήρξε ένας από τους πιο πολυγραβευμένους νεοέλληνες ποιητές.

Η ποίηση του Γιάννη Ρίτσου ήταν στρατευμένη στην υπηρεσία του ανθρώπου και ιδιαίτερα των Ελλήνων της φτωχολογιάς και της δυστυχίας, όπου εθήτευσε κι εκείνος για ένα μεγάλο μέρος της ζωής του. Επίσης, η ποίησή του διαπνέεται από μια βαθιά ελληνικότητα, κάτι που δεν μπορεί να του αμφισβητήσει κανείς παρά την διεθνιστική ιδεολογία του· πίστευε δε ότι βάνοντάς την στην υπηρεσία του ανθρώπου που υποφέρει την καταπίεση και τη φτώχεια, ήταν ο υψηλότερος στόχος που θα μπορούσε να αξιώσει γι' αυτήν. Αλλά, σε αυτήν την ποίηση εκφράζονται και στιγμές προσωπικής οδύνης και σπαραγμού από την τραγωδία της οικογένειάς του που παραμένουν μοναδικά παραδείγματα ποιητικής μεταρσίωσης. Μία από αυτές είναι και η σονάτα ή μπαλλάντα που έγραψε μετά το θάνατο της αδελφής του, που τον άκουσα να απαγγέλλει στην μπουάτ του Αρία που ανάφερα πριν. Έτσι, εκτός από το γενικό πόνο των άλλων, και οι προσωπικές εμπειρίες του Ρίτσου παίρνουν κι εκείνες μια διάσταση κι έναν αέρα παγκοσμιότητας μέσα από την ποιητική τους διεργασία από αυτόν. Κάποιοι του

καταμαρτυρούν ότι έγραψε πολύ. Αλλά οι πολυγράφοι ποιητές κάνουν αυτό που ξέρουν να κάνουν: να γράφουν ακόμα κι αν αυτό γίνεται ενάντια στην ποιητική ένταση. Ο χρόνος συνήθως φροντίζει να θεκαθαρίσει ό,τι περισσεύει.

Ύστερα από τις μελοποιήσεις των ποιημάτων του που άρχισαν από τη δεκαετία του εξήντα και μετά, η ήδη μεγάλη δημοτικότητα του Ρίτσου, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, εκτινάχτηκε στα ύψη. Και έτσι τον δεχόμαστε σήμερα, εκατόν ένα χρόνια από τη γέννησή του και είκοσι από το θάνατό του.

Ρήγας Καππάτος